

LA INDUSTRIALITZACIÓ A L'ENSENYAMENT

JOSEP PADRÓ

INDUSTRIALITZACIÓ I CURRÍCULUM

El tema de la industrialització ha estat formant part dels currículums escolars durant molt temps, sigui com a explicació del paradigma de la Revolució Industrial anglesa, sigui - més modernament- com a coneixement de la transformació industrial soferta a Catalunya en el segle passat. El tema ha estat fins i tot capaç de trencar els esquemes dels manuals d'història política i institucional més recalitrants.

Aquesta persistència ha convertit la industrialització en un tema afortunat, d'ampli ressò, tant en els primers cursos de secundària (antiga segona etapa d'EGB) com en cursos superiors de batxillerat. Diversos factors ajuden a abordar-lo des d'una perspectiva didàctica que si bé no és nova, almenys pot resultar dinamitzadora del tema.

La introducció del primer nivell de concreció de ciències socials de l'ESO es refereix a les seqüències històriques en el sentit que «es deixa un ampli marge per emfasitzar aquelles que es creguin més convenients, si bé es determina una seqüència d'Història de Catalunya, atès que es concep el medi català com a nacional». També es diu que «Des d'aquesta identitat caldrà analitzar l'entorn, entès com els espais més propers i físicament perceptibles d'una manera directa [...]». Com a conseqüència d'aquesta voluntat docent, un dels objectius terminals de l'àrea es refereix a la capacitat de l'alumne per explicar les característiques principals de l'artesanía, la manufactura i la indústria «fent especial referència al procés de la revolució industrial a Catalunya».

D'altra banda, convé assenyalar que l'objectiu primer i principal de les ciències socials, sobretot en cursos

baixos de l'ESO, és el d'ajudar l'alumne a formar-se un pensament social, amb els recursos intel·lectuals necessaris per aprofundir-lo, i no el de transmetre uns determinats blocs de continguts perfectament acabats, tancats i, en alguns casos, molt allunyats del seu medi i dels seus interessos.

Vull entendre l'aprenentatge de la història com una aproximació a la pròpia història, la de Catalunya, la d'Extremadura o la de Txetxènia, segons qui sigui l'alumne. Ho entenc com a recurs didàctic en primer lloc i com a fonament de la identitat en segon lloc.

La Revolució Industrial, en les comarques industrialitzades, se'ns presentarà a classe com l'origen immediat de tot allò que ara som. La vella fàbrica del costat de casa pot ser el punt de partida. Potser arribarem a la Revolució Industrial anglesa i al *take off into self sustained* en una comprensió més global i allunyada del tema, o potser no hi arribarem però hi haurem posat la primera pedra.

L'ARQUEOLOGIA INDUSTRIAL COM A RECURS DIDÀCTIC

Cap mestre o professor qüestiona la validesa que tenen les esglésies romàniques, els castells o els monestirs per il·lustrar determinades formes de vida de l'època medieval. No són tants, però, els docents que descobreixen en les velles fàbriques dels nostres barris i pobles un recurs per aproximar l'alumne a determinades formes de vida de l'etapa industrial.

Durant més de deu anys he portat els meus alumnes de segon d'ESO (antic 8è d'EGB) a conèixer les colònies industrials del Bages i del Berguedà. L'autocar va deixant anar petits grups d'alumnes al llarg de deu colònies. A

**Materials
Didàctics**

Materials Didàctics

l' hora convinguda de la tarda el mateix autocar recull els grups. Durant la jornada han fet fotos, han enregistrat entrevistes als veïns, han aixecat plànols, han dibuixat, han fet observacions, partint de l'esquema de treball que ells mateixos havien preparat a classe. Van sols, descobreixen l'entorn i gaudeixen d'aquest valor afegit que és un cert sabor de descoberta, o de llibertat, o de com en vulguem dir. Salten del passat al present, situen cronològicament les impressions orals, desxifren la significació dels símbols forjats de les reixes o esculpits en pedra, entren a les fàbriques si els directius els ho permeten, i acostumen a posar-hi il·lusió. Després fan un treball monogràfic en grup sobre la colònia visitada, en el qual assumeixo la limitació de no deixar-hi incorporar fonts bibliogràfiques per tal d'acotar la volada del treball.

Potser la visita a una de les colònies del Baix Llobregat, la Sedó, la Güell o la Bros, pot ser suficient. Les colònies tenen elements arquitectònics i urbanístics a analitzar, elements industrials (edificis sempre, maquinària en el

cas de la Sedó), i tenen allò que no es pot tenir d'èpoques més antigues: fonts orals.

En un parell d'ocasions he enviat els meus alumnes a conèixer fàbriques de Barcelona. Ha estat un treball gens improvisat, per tal de no interferir negativament el treball dels professionals a qui he hagut de recórrer. M'he posat en contacte amb les informadores del districte o amb els arxius municipals. De comú acord amb aquestes persones, acotant el treball a realitzar en l'arxiu i mentalitzant molt els alumnes, he obtingut una resposta excel·lent per part d'aquest professionals i una magnífica acollida dels grups d'alumnes. En el treball posterior els alumnes han plasmat la seva recerca, les dades que han trobat a l'enciclopèdia, les seves fotos o els seus dibuixos, i la descripció de tot allò que han vist: la Sedeta, la FECSA del Paral·lel, els Tallers Nuevo Vulcano de la Barceloneta, Ca l'Aranyó del Poblenou, l'Escola Industrial, Can Batlló de la Bordeta o el Vapor Vell de Sants.

Les fàbriques urbanes dels municipis del Baix Llobregat no són menys interessants. Can Bertrand és un vestigi excel·lent per apropar els alumnes de Sant Feliu a la industrialització de la seva ciutat, o El Molí per als de Molins de Rei, o Can Bagaria per als de Cornellà, o Can Maselleres per als de Sant Boi, etc.

En tots dos casos el recurs a l'arqueologia ha permès dinamitzar el tema, escometre tot allò dels fets, dels conceptes i dels sistemes conceptuals amb una altra actitud. Han llegit per saber interpretar allò que han vist, situar-ho en el seu temps i comunicar-ho. A vegades (sobretot quan els mestres no treballàvem amb les presses de les 35 hores/crèdit) fins i tot havien fet exposicions orals a classe, amb el suport de diapositives proporcionades per l'escola per tal de no augmentar el pressupost de l'excursió. És una aproximació, si més no en la intencionalitat del mestre, a allò que Rodríguez Diéguez afirma sobre la natura del coneixement: «la expressió de los contenidos da sentido como via terminal lógica a los procesos de enseñanza. Sólo en tanto que comunicada o expresada, en última instancia sólo como lenguaje, la cultura es un elemento integrador de la persona»². A l'altra banda hi trobaríem la memorització mecànica dels continguts. A mig camí, un ventall de propostes de les quals cada professor haurà de calibrar-ne la validesa.

L'OFERTA DE FORMACIÓ I D'INSTRUMENTS DIDÀCTICS

Al Baix Llobregat han aparegut en els darrers anys diferents iniciatives per conèixer i divulgar el que va ser la industrialització de la comarca i, en l'àmbit docent, són diversos els col·lectius de professors que han

Material didàctic sobre la industrialització realitzat amb motiu de l'organització de l'exposició «El brogit de la indústria. De la manufactura a la fàbrica», elaborat pel Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat.

---

treballat el tema en seminaris i grups de treball. Citarem els que coneixem directament.

A partir d'*El pas de la societat agrària a industrial al Baix Llobregat*³ el Centre d'Estudis Comarcals va endegar l'exposició itinerant «El brogit de la indústria». El Consell Comarcal, d'altra banda, ha editat el quadern número tres de «Descobrim el Baix Llobregat»,⁴ que es refereix a la industrialització i va acompanyat d'una carpeta d'activitats didàctiques.

L'exposició «El brogit de la indústria» disposa d'un conjunt de guies de treball per a la visita d'alumnes d'ESO i s'ofereix un assessorament a les escoles en forma de seminaris, conferències o visites comentades fetes per l'equip de l'exposició.

De comú acord, el Centre de Recursos Pedagògics de Cornellà i el Centre d'Estudis Comarcals han organitzat un grup de treball per a mestres de primària i professors de secundària durant el primer trimestre d'aquest curs, al voltant de l'esmentada exposició. Alhora, aquesta col·laboració ha desembocat en el projecte d'elaborar un CD-ROM de l'exposició amb programes didàctics.

També ha estat funcionant un grup de professors de secundària a Gavà, coordinat per la Montserrat Bofill, sobre arqueologia industrial, en una oferta inclosa en el Pla de formació del Departament d'Ensenyament.

Més enllà de l'àmbit comarcal, de fa uns anys es disposa d'un instrument d'altíssima qualitat com és el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, amb una magnífica projecció sobre les escoles i instituts.

Sembla, doncs, que els professors de ciències socials estem d'enhonorabona, si més no pel que fa a la presència de recursos relacionats amb el tema objecte d'aquesta col·laboració.

NOTES

- 1 Escola Costa i Llobera de Barcelona.
- 2 RODRÍGUEZ DIÉGUEZ, José Luis. *Didáctica General*. Madrid: Editorial Cincel, 1980, p.143.
- 3 CALVO, Àngel [et al.]. *El pas de la societat agrària a industrial al Baix Llobregat. Agricultura intensiva i industrialització*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 1995.
- 4 CALVO, Àngel; PADRÓ, Josep. *La industrialització al Baix Llobregat, dels inicis a la Guerra Civil*. "Descobrim el Baix Llobregat", núm. 3, i activitats didàctiques. Sant Feliu de Llobregat: Consell Comarcal del Baix Llobregat, 1997.